

Pośpiech, Andrzej

"Wykłady z powszechnej historii gospodarczej (od schyłku średniowiecza do I wojny światowej)", Elżbieta Kaczyńska, Kazimierz Piesowicz, Warszawa 1977 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 70/1, 165-166

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Zdzisław Spieralski, *Jan Tarnowski 1488—1561*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1977, s. 437.

Książka ta jest pracą popularno-naukową mającą poprzez prezentację wybitnej postaci zainteresować szerokie grono czytelników epoką Odrodzenia. Hetman Jan Tarnowski, człowiek o wszechstronnych zainteresowaniach, głębokiej kulturze humanistycznej, mecenas sztuki, polityk, teoretyk sztuki wojennej i wspólniały dowódca doskonale nadaje się na bohatera takiej książki.

Prezentowana praca nie jest pełną biografią hetmana. Autor koncentruje się przede wszystkim na wojskowej i politycznej działalności Tarnowskiego, przedstawiając przy okazji polską politykę zagraniczną, a szczególnie dokładnie jej południowo-wschodni odcinek. Wyraźnie rysuje się konflikt między zapatrywaniami hetmana, zwolennika wojny z Turcją i specjalisty w prowadzeniu wojny na teatrze wschodnim, a linią polityczną Zygmunta I zmierzającą do pacyfikacji stosunków z Portą. Niemożność służenia państwu swoimi umiejętnościami zgodnie z poglądami politycznymi była przyczyną pięciokrotnego podawania się do dymisji i ostatecznie też skłoniła Tarnowskiego do czynnego popierania polityki Habsburgów.

Książka, choć adresowana do czytelnika, który tylko interesuje się historią, ma bogaty aparat naukowy, oparta jest nie tylko na źródłach wydanych, ale i archiwaliach (AGAD). Należy mieć nadzieję, że po tej popularyzacji przyjdzie czas na wydanie pełnej biografii Jana Tarnowskiego zawartej w nie publikowanej pracy Włodzimierza Dworzaczka „Leliwici-Tarnowscy w XVI w.”.

M. W.

Elżbieta Kaczyńska, Kazimierz Piesowicz, *Wykłady z powszechnej historii gospodarczej (od schyłku średniowiecza do I wojny światowej)*, PWN, Warszawa 1977, s. 543.

Pisząc tę książkę autorzy postawili sobie dwa zadania. Pragnęli, by służyła ona jako podręcznik akademicki dla wszystkich, którzy w toku studiów winni poznać problematykę historii społeczno-gospodarczej. Z drugiej strony starali się przedstawić proces rozwoju gospodarki światowej epoki nowożytnej w sposób możliwie najbardziej przystępny dla szerokiego grona czytelników. Oba zadania nie tylko zostały z powodzeniem zrealizowane, ale — co trzeba wyraźnie zaznaczyć — wpłynęły poważnie na treść i charakter książki.

Autorzy zrezygnowali świadomie z rozpowszechnionej w tradycyjnych ujęciach podręcznikowych terytorialnej metody wykładu, w której ograniczano się do opisu gospodarki poszczególnych państw w kolejnych przedziałach czasowych. W to miejsce wprowadzili układ problemowy. Omawiając wybrane zjawiska, zwracali uwagę na ich znaczenie dla przebiegu procesu historycznego, ich natężenie i zasięg występowania. Często odwoływali się do wyników historycznych badań porównawczych. Zachowano przy tym istotną dla prezentacji zagadnień chronologię wykładu. Postępując w myśl powyższych założeń, autorzy dokonali selekcji problemów, podkreślając wydarzenia ich zdaniem najważniejsze i rezygnując w znacznym stopniu z informacji szczegółowych.

Każdy rozdział, poświęcony w całości osobnemu zagadnieniu, poprzedzony został krótką notką bibliograficzną. Dla czytelnika zainteresowanego głębiej tematem, dużą pomocą okaże się selektywna, lecz obszerna bibliografia umieszczona na końcu książki.

Rozdział pierwszy, wstępny, daje ogólną charakterystykę formacji feudalnej jako ustroju społeczno-gospodarczego. Pełni zarazem rolę wprowadzenia w podstawowy zestaw pojęć i terminów występujących w tekście podręcznika. Dalsze rozdziały można podzielić na dwie grupy problemowe. W pierwszej, dotyczącej okresu preindustrialnego, autorzy zajmują się zagadnieniem przemian zachodzących w Europie i na świecie pod wpływem wielkich odkryć geograficznych. Uwaga czytelnika zwrócona jest na zjawisko powstawania i utrwalania się dualizmu gospodarczego w Europie — odmiennego rozwoju ekonomiczno-społecznego jej wschodnich i zachodnich regionów. Wstępem do drugiej części podręcznika są rozdziały o rewolucji przemysłowej w Anglii i początkach industrializacji na kontynencie europejskim. Poprzedzają one obszernie, wielorozdziałowe omówienie kolejnych faz rozwoju kapitalizmu, od etapu wolnokonkurencyjnego począwszy na okresie imperializmu kończąc. Podręcznik zamyka rozdział poświęcony gospodarczym i politycznym przyczynom oraz skutkom pierwszej wojny światowej.

Poza wspomnianą bibliografią, książka zawiera wiele ilustracji, tabel i map umieszczone w tekście i w załącznikach.

A. P.

Wiskitki, praca zbiorowa pod red. Władysława Pałuckiego, „Prace Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych” nr 24, KiW, Warszawa 1977, s. 123.

Władysław Pałucki jest redaktorem kolejnej pracy Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych, będącej plonem sesji naukowej zorganizowanej w Wiskitkach w 1971 r.

Publikacja wydana przy współudziale Urzędu Gminnego w Wiskitkach i Towarzystwa Przyjaciół Zyrardowa, choć niewielka objętościowo, zawiera ciekawe i znaczące dla poznania historii regionu, szkice. Otwiera ją artykuł Ewy Kowalczewskiej, obejmujący szczegółowy opis wiskickiego rejonu osadniczego widzianego przez archeologa. Historią Wiskitek do schyłku XVIII w. zajął się znakomity specjalista w dziedzinie geografii historycznej Władysław Pałucki. Szkic jego ujawnia ciekawe aspekty dziejów przed- i polokacyjnych osady, funkcji Wiskitek jako rezydencji myśliwskiej władców. Bogdan Jagiełło kończy swój artykuł, dotyczący „miasta fabrycznego” na roku 1869, gdy nastąpiła brzemienne w skutkach utrata praw miejskich. Odtąd Wiskitki zarówno w szkicu Aliny Gryciuk („Wiskitki w latach 1869—1914”), jak i Benona Dymka oraz Macieja Twardowskiego (dotyczące okresów 1918—1939 i 1939—1945) są coraz bardziej „w cieniu Zyrardowa”.

Korzystanie z książki ułatwiają tak niezbędne w publikacjach naukowych indeksy: osobowy i nazw geograficznych.

T.J.

Szkice z dziejów Sieradzkiego, red. naukowy Józef Śmiałowski, PWN, Warszawa 1977, s. 714.

Szkice, zaprezentowane w siedmiu grupach chronologiczno-tematycznych, poprzedza wstęp pióra J. Śmiałowskiego. Artykuły — R. Rosina, omawiający warunki naturalne, drogi lądowe oraz rozwój terytorialno-administracyjny regionu, oraz A. Kufel-Dzierżgowskiej o pradziejach Sieradzkiego — sta-